

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ГРЕСЬ ЮЛІЯ ОЛЕГІВНА

УДК 343.985 (477)

**ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ
У КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ТАКТИЦІ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Дисертація виконана на кафедрі криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
ТІЩЕНКО Валерій Володимирович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри криміналістики;

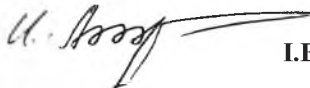
кандидат юридичних наук, доцент
ХОЛОСТЕНКО Андрій Володимирович,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального процесу

Захист відбудеться «___» _____ 2017 р. о ___ годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного
університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса,
Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного
університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса,
вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток суспільних відносин та реформування інституційної системи нашої держави супроводжуються виникненням нових об'єктів наукового пізнання, а також створюють необхідність застосування нових методологічних підходів щодо інтерпретації традиційних форм боротьби зі злочинністю. Не є виключенням і криміналістика, яка у своєму розвитку постійно здійснює пошук та апробацію нових методологічних підходів, спрямованих на всебічне вивчення основних криміналістичних категорій, зокрема злочинної діяльності та діяльності з розслідування злочинів. Тенденцією розвитку сучасних криміналістичних знань є формування предметних сфер, дослідження яких неможливе лише шляхом застосування інструментарію криміналістичної науки, а потребує звернення до теорій та понятійно-категоріального апарату інших, у тому числі, природничих наук. Однією з форм такої екстраполяції знань є використання методології та принципів технологічного підходу у криміналістиці. Звернення до технологічного підходу зумовлюється необхідністю оптимізації діяльності з розслідування злочинів шляхом формування типових алгоритмів та програм розслідування, а також тактичних моделей проведення слідчих (розшукових) дій, структура яких передбачає значну технологічну складову.

91.3 % науково-педагогічних працівників, які представляють провідні криміналістичні школи зі всієї України, погодилися з тим, що криміналістичні рекомендації з підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій містять у собі поряд з положеннями суто тактичного характеру й технологічні положення, а 60.8 % опитаних слідчих Національної поліції України вказали на те, що у своїй практичній діяльності застосовують криміналістичні положення як тактичного, так і технологічного змісту. Витоки становлення технологічного підходу у криміналістичній науці мають давню історію, а окремі його положення використовуються як у теорії криміналістики, так і під час розслідування злочинів. При цьому увага вчених зосереджена на аналізі парних криміналістичних категорій, таких як «злочинна діяльність» та «діяльність з розслідування злочинів» крізь призму технологічного підходу.

У різні часи проблеми формування методології криміналістики досліджували: Ю.П. Алєнін, Л.І. Аркуша, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, А.Ф. Волобуєв, Т.С. Волчецька, О.Ю. Головін, В.Г. Гончаренко, В.А. Журавель, Г.О. Зорін, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, І.І. Когутич, О.Н. Колесніченко, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, А.М. Кустов, О.М. Ларін, І.М. Лузгін, Є.Д. Лук'яничков, Г.А. Матусовський, В.О. Образцов, М.В. Салтєвський, Л.Д. Самігін, М.О. Селіванов, Р.Л. Степанюк, В.В. Тіщенко, А.В. Холостенко, А.С. Шаталов, В.М. Шевчук, В.Ю. Шепітько, А.В. Шмонін, Б.В. Щур, М.П. Яблоков та інші вчені.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, на сучасному етапі розвитку криміналістичного знання використання технологічного підходу знаходиться на етапі формування його методологічної

основи, яка закладена у науковому доробку Р.С. Белкіна, В.В. Тіщенко, А.В. Шмоніна, В.О. Образцова, А.А. Барцицької. Особливо гостро недостатня кількість теоретичних напрацювань відчувається у межах розділу криміналістичної тактики, зокрема при визначенні місця криміналістичної технології у системі тактико-криміналістичної аксіоматики, місця криміналістичної технології у структурі слідчих (розшукових) дій та її використання для побудови типових моделей слідчих (розшукових) дій, а також у формуванні типових алгоритмів проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) та можливостей використання технологічного підходу у тактичних операціях.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлюється необхідністю розвитку теорії криміналістики у частині формування і використання технологічного підходу у криміналістичній тактиці, а також потребою оптимізації діяльності слідчих підрозділів щодо проведення слідчих дій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувались у межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Комплексне дослідження забезпечення ефективності досудового провадження» (державний реєстраційний номер 0115U002495) на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та прикладні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретико-прикладна концепція протидії злочинності криміналістичними методами і засобами» як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичної основи використання технологічного підходу у криміналістичній тактиці та формуванні рекомендацій щодо прикладного використання технологічного підходу у розслідуванні злочинів.

Для досягнення поставленої мети у дисертації вирішувалися такі завдання:

визначити етапи становлення криміналістичної технології як категорії криміналістичної науки;

встановити місце та роль криміналістичної технології у системі сучасної криміналістики;

обґрунтувати місце криміналістичної технології у системі тактико-криміналістичної аксіоматики;

охарактеризувати місце криміналістичних технологій у структурі слідчих дій;

розробити типову модель слідчої дії на основі технологічного підходу;

розглянути технологічний аспект проведення окремих слідчих (розшукових) дій;

з'ясувати технологічний аспект проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій;

визначити напрями використання технологічного підходу у тактичних операціях.

Об'єктом дослідження є діяльність з розслідування злочинів.

Предметом дослідження є формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження в роботі використана сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціально-наукових методів пізнання. За допомогою методів ґносеології з'ясовано місце криміналістичних технологій у системі криміналістичної аксіоматики (підрозділ 1.3), визначено місце та роль криміналістичної технології у системі сучасної криміналістики (підрозділ 1.2), обґрунтовано положення щодо використання криміналістичної технології при побудові типової моделі слідчої дії (підрозділ 2.1), розмежовано категорії «криміналістична тактика» і «криміналістична технологія» (підрозділ 1.3), сформульовано напрями використання криміналістичних технологій у тактичних операціях (підрозділ 2.4), класифіковано алгоритми проведення слідчих (розшукових) та негласних (слідчих) розшукових дій під час розслідування (підрозділи 2.2, 2.3), систематизовано наукові підходи щодо використання технологічного підходу у криміналістиці (підрозділ 1.1). Логіко-юридичний метод надав можливість сформулювати авторські визначення низки понять (криміналістична технологія, криміналістичний алгоритм), запропонувати класифікації слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також визначити співвідношення між окремими криміналістичними категоріями та охарактеризувати синонімічні ряди криміналістичних категорій (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). За допомогою методу герменевтики з'ясовано сутність окремих наукових положень різних галузей знань щодо змісту технологій та технологічного підходу (підрозділи 1.1, 1.2). Соціологічний та статистичний методи використовувалися під час вивчення думок слідчих та науково-педагогічних працівників з питань необхідності та основних напрямів впровадження технологічного підходу у криміналістичну тактику (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3).

Теоретичною основою дисертації є висновки і положення, обґрунтовані сучасними розробками в галузі філософії, криміналістики, кримінального права, кримінального процесуального права, оперативного-розшукової діяльності, соціології тощо.

Емпіричну базу дослідження складають результати анкетування 166 слідчих Національної поліції України та 46 науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів юридичного профілю.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно є першим у вітчизняній криміналістичній науці спеціальним комплексним дослідженням формування і застосування технологічного підходу у криміналістичній тактиці.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, які мають наукову новизну:

вперше:

системно розглянуто та визначено місце криміналістичної технології у системі понятійно-категоріального апарату криміналістики та співвідношення категорій «криміналістична тактика» та «криміналістична технологія»;

розроблено типову технологічну модель слідчої (розшукової) дії, що включає три етапи – підготовчий, робочий, завершальний (оціночний), які відображають систему послідовних дій слідчого, спрямованих на вирішення відповідних тактичних завдань, а також визначено принципи побудови цієї моделі, зокрема: системності; універсальності; врахування специфіки завдань та змісту; ситуаційності; врахування ролі кожного учасника слідчої дії; поєднання технологічних та евристичних засад;

сформульовано технологічні аспекти проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а саме визначено, що для системи інтрузивних негласних слідчих (розшукових) дій характерним є комплексне поєднання тактичних та технологічних засад використання засобів криміналістичної тактики лише на підготовчому етапі їх проведення;

виокремлено рівні технології здійснення розслідування: перший рівень – розробка і реалізація окремих алгоритмів; другий рівень – побудова та реалізація програм слідчих (розшукових) дій; третій рівень – розробка і реалізація тактичних операцій; четвертий рівень – формування і реалізація загальної технології розслідування;

вдосконалено:

теоретичне обґрунтування місця та ролі криміналістичної технології у системі сучасної криміналістики, зокрема у структурі криміналістичної тактики;

використання технологічного підходу під час проведення слідчих (розшукових) дій у частині побудови технологічних моделей слідчих (розшукових) дій та виокремлення технологічних аспектів діяльності слідчого на підготовчому та робочому етапах;

систему наукових категорій криміналістичної тактики у частині їх співвідношення крізь призму технологічного підходу;

класифікацію слідчих (розшукових) дій на основі визначення питомої ваги технологічної складової під час їх проведення із виокремленням тактичного, технологічного, організаційного, процесуального і психологічного аспектів слідчої (розшукової) дії;

класифікацію негласних слідчих (розшукових) дій крізь призму застосування технологічного підходу із виокремленням групи негласних слідчих (розшукових) дій, для яких характерні жорсткі алгоритми проведення; *набули подальшого розвитку*:

наукові положення щодо зародження і становлення криміналістичної технології як категорії криміналістичної науки у частині чіткого виокремлення етапів впровадження технологічного підходу у криміналістиці;

методологічні підходи щодо визначення сутності та системи слідчих (розшукових) дій, зокрема у частині структурування елементів слідчих дій та характеристики етапів їх проведення;

наукові положення щодо визначення технологічного аспекту окремих слідчих (розшукових) дій та їх питомої ваги у структурі останніх шляхом формування системи слідчих дій із гнучкими та жорсткими алгоритмами проведення;

засади використання технологічного підходу у тактичних операціях, зокрема щодо алгоритмізації окремих етапів тактичних операцій під час розслідування злочинів.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та пропозиції сформульовані у дисертації можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових розробок щодо впровадження технологічного підходу у теорію та практику криміналістики;

правозастосовній діяльності – для організаційного, методичного, інформаційного забезпечення роботи слідчих підрозділів;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Основи слідчої діяльності», «Методика і тактика розслідування злочинів», «Інноваційні напрями криміналістичних досліджень: теорія і практика» у вищих навчальних закладах, а також підготовці підручників, навчальних посібників, практикумів із зазначених дисциплін (акти впровадження у навчальний процес Національного університету «Одеська юридична академія» від 10.10.2016 р., Одеського державного університету внутрішніх справ від 08.09.2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» та доповідалися на: Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні» (27 листопада 2013 р., м. Одеса); Міжнародному круглому столі «Інформаційне забезпечення розслідування злочинів» (30 травня 2014 р., м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України», присвяченої ювілею академіка С.В. Ківалова (16-17 травня 2014 р., м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України», присвяченої ювілею

академіка С.В. Ківалова (15-16 травня 2015 р., м. Одеса); Міжнародному круглому столі «Інформаційне забезпечення розслідування злочинів» (29 травня 2015 р., м. Одеса); дистанційній конференції «Криміналістичні та кримінально-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування» (2 квітня 2016 р., м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування» (14 квітня 2016 р., м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» (20 травня 2016 року м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (27-28 травня 2016 р., м. Запоріжжя); IV Міжнародному круглому столі «Інформаційне забезпечення розслідування злочинів» (27 травня 2016 р., м. Одеса).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 15 публікаціях, у тому числі 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджений Міністерством освіти і науки України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні, та 10 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів.

Структура дисертації. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, двох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (410 найменувань) та чотирьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок, з яких основного тексту – 191 сторінка, додатків – 22 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її актуальність, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, його наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію та публікації результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Теоретичні основи використання технологічного підходу у криміналістиці» складається з чотирьох підрозділів, в яких проаналізовано зародження та становлення криміналістичної технології у межах криміналістичної науки, визначено місце та роль криміналістичної технології у системі сучасної криміналістичної науки, а також місце криміналістичної технології у системі понятійно-категоріального апарату криміналістичної тактики, охарактеризовано слідчі (розшукові) дій як об'єкт криміналістичного дослідження.

У **підрозділі 1.1. «Витоки та становлення криміналістичної технології як категорії криміналістичної науки»** визначено, що тенденцією розвитку криміналістики як науки є включення до її структури понять і

категорій з інших галузей наукового знання, зокрема природничих наук. Наголошено на відсутності однозначного розуміння категорії «технологія», трактування якої відбувається залежно від сфери застосування. З'ясовано, що окремі спроби апробації технологічного підходу у межах криміналістичної методики здійснювались у формі розроблення технологічної моделі розслідування злочину. Доведено, що вчені використовують технологічний підхід під час дослідження усіх складових об'єкту криміналістики, що в свою чергу підкреслює його загальну значимість для положень криміналістичної науки. Проникнення технологічного елементу в предметно-об'єктну сферу криміналістики свідчить про поступове набуття ним методологічного значення як нового інструменту ефективного вирішення криміналістичних завдань.

Окремим поштовхом для розвитку технологічного підходу у межах криміналістики стало запровадження ідей кібернетики. Важливим для перманентного впровадження технологій у криміналістику є постійне пристосування інновацій та розробок, що здійснюються в інших галузях знань, для потреб практики боротьби зі злочинністю. При цьому такі наукові запозичення відбуваються не шляхом простого механічного перенесення нових ідей та досягнень, а за рахунок їх адаптації та деякої видозміни відповідно до специфіки об'єкту та предмету дослідження криміналістики. Доведено, що формування категорії «криміналістична технологія» пов'язане з використанням криміналістичного моделювання у теорії та практиці слідчої діяльності.

Обґрунтовано, що чинниками, які зумовили виникнення та розвиток криміналістичної технології, є: науково-технічна революція, що дала поштовх до вдосконалення матеріально-технічного комплексу засобів, які використовуються під час розслідування злочинів, та вплинула на технологію їх застосування; удосконалення форм, засобів, способів та технологій злочинної діяльності; ускладнення процесів організації та управління діяльністю з розслідування злочинів; алгоритмізація та програмування процесу розслідування в цілому, окремих його етапів та слідчих дій; кібернетизація діяльності з розслідування злочинів як результат поширення можливості використання електронно-обчислювальної техніки у різних сферах людської діяльності; розвиток теорії криміналістичного моделювання, що нерозривно пов'язана з технологією побудови типових програм та алгоритмів слідчої та експертної діяльності; потреба практики у науковій розробці системи коротких, чітких та змістовних рекомендацій та правил (програм і алгоритмів) щодо особливостей діяльності слідчого у тій чи іншій слідчій ситуації.

У підрозділі 1.2. «*Місце та роль криміналістичної технології у системі сучасної криміналістики*» визначено, що проникнення поняття «технологія» у мову криміналістики відбувалося у межах розділу криміналістичної техніки, яка акумулює у собі наукові надбання, присвячені експертним криміналістичним дослідженням та техніко-криміналістичному забезпеченню розслідування. Обґрунтовано співвідношення криміналістичних категорій «механізм» і «технологія» та визначено, що механізм є певною складовою

того об'єкта, технологія діяльності якого досліджується або описується. Встановлено, що поняття «механізм злочинної діяльності» та «технологія злочинної діяльності» не є тотожними, оскільки з позиції функціонального підходу, механізм злочину розкриває внутрішню структуру та визначає взаємозв'язок елементів окремого злочину. За своєю суттю він відображає причинно-наслідковий зв'язок між діями злочинця, знаряддями і засобами, які він використовує, та слідами, що залишилися на місці події. Технологія злочинної діяльності передбачає врахування не лише внутрішніх факторів, але й факторів зовнішнього впливу, що являють собою певну сукупність визначених умов, належних ресурсів, забезпечення та задіяння яких дасть можливість ефективно реалізувати послідовний комплекс визначених (запланованих) злочинних дій.

Визначено поняття технології злочинної діяльності як структурованої системи алгоритмів дій зацікавлених суб'єктів, що реалізуються за умов застосування заздалегідь визначеного комплексу знарядь та засобів і спрямовані на поетапне та послідовне досягнення запланованого злочинного результату. Визначення технологічної складової у структурі злочинної діяльності пов'язане з високим рівнем організованості такої діяльності, її системністю та повторюваністю у «практиці» злочинних елементів.

У межах криміналістичної техніки технологічний підхід отримав розвиток у таких напрямках: *по-перше*, оновлення існуючих та створення нових комплексів техніко-криміналістичних засобів пошуково-пізнавальної діяльності; *по-друге*, розробка алгоритмів технології практичного застосування цих технічних засобів; *по-третє*, розробка алгоритмів технології проведення експертних досліджень; *по-четверте*, використання інформаційних та комп'ютерних технологій для забезпечення збереження і поширення результатів досліджень експертів та фіксації криміналістично значущої інформації іншими уповноваженими суб'єктами, що мають доступ до розслідування.

Доведено, що процес програмування діяльності слідчого (як форми реалізації технологічного підходу) реалізується шляхом розроблення системи алгоритмів його дій, оскільки практична діяльність слідчого у ході проведення таких слідчих дій має чітку структуру та характеризується ефективною послідовністю здійснення певних операцій (сукупності взаємопов'язаних дій) на шляху вирішення тактичних завдань. Крім того, 42,8 % опитаних слідчих Національної поліції України зазначили, що оптимізації проведення слідчих (розшукових) дій сприятиме саме подальше розроблення системи чітких алгоритмів їх реалізації.

Обґрунтовано, що криміналістичну технологію слід розглядати як впорядковану систему алгоритмів та програм, що за умов застосування відповідних людських і технічних ресурсів сприяють оптимальному поетапному вирішенню конкретних завдань криміналістичної діяльності.

У підрозділі 1.3. «Криміналістична технологія у системі понятійно-категоріального апарату криміналістичної тактики» охарактеризовано

наукові підходи щодо системи категорій сучасної криміналістики. Запропоновано авторську класифікацію категорій криміналістики на три блоки.

Категорії першого рівня: загальна теорія криміналістики; криміналістичні засоби; криміналістичний прийом; криміналістична рекомендація; криміналістична версія; криміналістична технологія; криміналістичний алгоритм; криміналістична програма; криміналістична ситуація; криміналістична діяльність; злочинна діяльність.

Категорії другого рівня, тобто категорій, що мають значення для формування окремих сфер криміналістики, зокрема: окремі теорії криміналістики (теорія криміналістичної ідентифікації, діагностики, організації, моделювання, прогнозування, планування та ін.); криміналістична техніка; криміналістична тактика; криміналістична методика.

Категорії третього рівня: система понять, що є визначальними для окремих напрямків здійснення криміналістичних досліджень.

Обґрунтовано, що у сучасній криміналістиці поняття «криміналістична тактика» використовується у вузькому та широкому значенні, які органічно поєднуються у межах криміналістичної науки. Звернуто особливу увагу, що у вузькому значенні криміналістична тактика може застосовуватись для пояснення тактичного боку конкретної слідчої (розшукової) дії. З'ясування місця криміналістичної технології у системі криміналістичної тактики необхідно здійснювати крізь призму взаємозв'язків і співвідношення криміналістичної технології та тактико-криміналістичних засобів. Визначено, що тактичні рекомендації містять у собі обґрунтовані поради ситуаційного і вибіркового застосування тактичних прийомів. Криміналістичний алгоритм – це оптимальний, ситуаційно зумовлений спосіб реалізації тактичного прийому або їх системи під час вирішення типового завдання конкретної слідчої (розшукової) дії.

Програма слідчої (розшукової) дії – це наочна технологічна модель конкретної слідчої дії, що містить у собі ситуаційно зумовлену систему алгоритмів та інших тактико-криміналістичних засобів, які забезпечують діяльність слідчого на етапах підготовки, проведення та оцінки результатів слідчої дії.

Сформульовано визначення технології слідчої (розшукової) дій як впорядкованої діяльності з поетапного вирішення тактичних завдань слідчої (розшукової) дії, що досягається шляхом створення належних умов, застосування відповідних техніко-криміналістичних засобів і реалізації оптимальних програм та алгоритмів дій слідчого.

У *підрозділі 1.4. «Слідчі (розшукові) дії як об'єкт криміналістичного дослідження»* відзначено, що у криміналістичній літературі використовуються кримінально-процесуальний та криміналістичний підходи до розуміння сутності слідчих (розшукових) дій. Звернуто особливу увагу на те, що процесуальний аспект слідчої дії нерозривно пов'язаний з тактичним, технологічним та організаційним аспектами. Реалізація останніх трьох

повинна здійснюватися виключно за умови дотримання вимог кримінального процесуального законодавства. Обґрунтовано, що у контексті прикладної реалізації положень кримінального процесуального законодавства, криміналістична тактика і технологія забезпечують операційне наповнення слідчих (розшукових) дій найоптимальнішими способами діяльності слідчого та інших уповноважених учасників кримінального провадження. Доведено, що розмежування тактичного та технологічного аспектів слідчих (розшукових) дій необхідно здійснювати за інтелектуально-психологічним (вольовим) критерієм, зокрема *тактичний аспект* – оцінка слідчої ситуації, що склалася, та вибір найбільш доцільної лінії поведінки, підбору оптимальних прийомів та методів проведення слідчих (розшукових) дій; *технологічний аспект* – формування системи алгоритмів поетапного та послідовного вирішення конкретних (тактичних) завдань за умов використання певних прийомів та методів і дотримання встановлених вимог.

Встановлено залежності між технологічними програмами слідчих (розшукових) дій та динамічністю інформаційно-пізнавального процесу розслідування, що зумовлює необхідність пристосування типових програм до конкретних слідчих ситуацій. Ефективна реалізація технологічної програми слідчої (розшукової) дії вимагає врахування ситуаційного підходу. Відзначено, що організаційний аспект слідчої (розшукової) дії спрямований на впорядкування діяльності слідчого, забезпечення необхідних комплексів техніко-криміналістичних засобів, присутності визначених відповідно до вимог закону осіб, що забезпечують належне проведення слідчої (розшукової) дії. Окреслено двосторонній взаємозв'язок між організаційним і тактичним аспектами слідчої (розшукової) дії.

При розмежуванні технологічного та організаційного аспектів звернуто увагу на те, що:

технологічний аспект отримує свою практичну реалізацію в побудові технологічної моделі слідчої дії з постановкою та врахуванням проміжних (тактичних) завдань і визначенням алгоритму дій слідчого з їх вирішення, а, також, практичній реалізації конкретних алгоритмів та програм дій;

організаційний аспект отримує своє відображення у створенні належних умов проведення слідчої дії шляхом її планування, забезпечення наявності всіх її учасників, вибору часу, місця та створення належних умов її проведення, підготовки техніко-криміналістичних засобів. Взаємозв'язок технологічного та організаційного аспектів проявляється у формі організаційного забезпечення технологічних основ слідчої дії під час її підготовки та проведення, створення необхідних умов і забезпечення слідчого конкретними техніко-криміналістичними засобами. Організаційний та технологічний аспекти не є тотожними та різняться за метою своєї реалізації та завданнями, на вирішення яких вони спрямовані.

Другий розділ «Реалізація технологічного підходу у криміналістичній тактиці» складається з чотирьох підрозділів, в яких охарактеризовано застосування технологічного підходу для побудови типової моделі слідчої

(розшукової) дії, окреслено технологічний аспект проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, визначено напрями використання технологічного підходу у тактичних операціях.

У *підрозділі 2.1. «Побудова типової технологічної моделі слідчої (розшукової) дії»* відзначено, що технологічна модель слідчої (розшукової) дії являє собою впорядковану систему поетапного вирішення завдань, які ставляться перед конкретною слідчою (розшуковою) дією, що досягається шляхом оптимальної реалізації послідовних і взаємозумовлених дій та операцій за умов застосування відповідних людських і технічних ресурсів. На основі наукових досліджень та результатів опитування науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів юридичного профілю обґрунтовано, що технологічна модель слідчої (розшукової) дії наповнюється конкретними програмами та алгоритмами залежно від слідчої ситуації та типової системи завдань, які підлягають вирішенню. Технологічна модель слідчої (розшукової) дії будується з урахуванням таких спеціальних принципів: принцип системності, що передбачає наявність цілісної сукупності узгоджених та взаємопов'язаних дій різного характеру, об'єднаних спільною метою та ціллю; принцип універсальності використання типової технологічної моделі слідчої (розшукової) дії при побудові технологічних моделей конкретних слідчих (розшукових) дій; принцип врахування специфіки завдань та змісту конкретної слідчої (розшукової) дії, що впливає із процесуальних, тактичних, технологічних та психологічних засад її підготовки та проведення; принцип ситуаційності, що зумовлює алгоритм слідчої (розшукової) дії; принцип урахування ролі кожного учасника слідчої (розшукової) дії; принцип урахування технологічних та евристичних засад слідчої діяльності.

Визначено особливості побудови технологічної моделі слідчої (розшукової) дії: *по-перше*, врахування технологічних принципів діяльності з розслідування: єдиного управління та координації; цілеспрямованості діяльності; впорядкованості дій, що вимагає внутрішнього структурування технологічної моделі на певні етапи; *по-друге*, аналіз проведення слідчої (розшукової) дії як технологічного процесу з визначенням кінцевої мети та засобів, необхідних для її досягнення.

Побудова моделей конкретних слідчих (розшукових) дій здійснюється з урахуванням таких принципів: технологічні моделі конкретних слідчих (розшукових) дій повинні базуватись на типовій (універсальній) моделі слідчої дії; врахування завдань та змісту конкретної слідчої (розшукової) дії; врахування ситуаційного підходу, який впливає на гнучкість програми і змісту алгоритмів діяльності слідчого; врахування обов'язкової участі інших суб'єктів.

У *підрозділі 2.2. «Технологічний аспект проведення окремих слідчих (розшукових) дій»* доведено, що розподіл технологічної складової у структурі слідчих (розшукових) дій залежить від особливостей кожної з них. 82,6 % опитаних учених-криміналістів та 53,6 % слідчих вказали на те, що така слідча (розшукова) дія, як огляд містить положення технологічного характеру.

З'ясовано, що технологічний аспект проведення огляду реалізується у системі поетапного, послідовного і планомірного обстеження об'єктів огляду, виходячи з розроблених у криміналістиці прийомів, правил і рекомендацій. Окремою технологічною складовою під час проведення огляду є алгоритмізований процес застосування техніко-криміналістичних засобів для вилучення доказів та фактів у ході проведення огляду. Встановлено, що технологічна модель проведення огляду, незважаючи на відповідний алгоритм дій, передбачає можливість застосування евристичної складової діяльності слідчого. Обґрунтовано чітку технологічну складову під час безпосередньої підготовки, проведення та оформлення обшуку, а також виокремлено співвідношення тактичного та технологічного аспектів під час його проведення. Відзначено, що на підготовчому етапі обшуку існує необхідність розроблення типових алгоритмів його проведення з урахуванням ймовірних моделей розвитку тактичної ситуації під час безпосереднього проведення обшуку.

Обґрунтовано, що технологічна модель проведення слідчого експерименту, на технологічну складову якого вказали 78,3 % проанкетованих науковців та 59% слідчих, включає всі визначені стадії. Підготовчий етап слідчого експерименту повинен містити комплекс дій, спрямованих на: прийняття рішення про необхідність та можливість проведення слідчої (розшукової) дії; визначення часу і місця проведення та кола учасників; визначення комплексу необхідних тактико-криміналістичних засобів; створення умов, необхідних для проведення слідчого експерименту; розробка програми-плану проведення експерименту, включаючи послідовні дії відповідних його учасників. Встановлено, що комплекс тактичних прийомів, які використовуються під час проведення слідчого експерименту, можуть варіюватись залежно від його виду та форми проведення, але у кожному випадку необхідно використовувати типову технологічну модель.

У структурі допиту значну питому вагу займають положення тактичного та психологічного характеру. Проте 69,6 % опитаних учених-криміналістів та 43,4 % слідчих Національної поліції України визнали важливу роль, що відіграють у процесі проведення даної слідчої (розшукової) дії положення технологічного характеру. Реалізація під час допиту технологічної моделі відбувається шляхом формування комплексних програм допиту, які міститимуть відповідну систему алгоритмів (Г.О. Зорін, В.В. Печерський). Наголошено, що найбільша питома вага технологічного підходу характерна для різновиду допитів, які проводяться у межах ст. 232 КПК України у режимі відеоконференції.

У *підрозділі 2.3. «Технологічний аспект проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій»* наголошено, що ключовими ознаками НС(Р)Д є: самостійна процесуальна форма регламентації проведення НС(Р)Д; спрямованість на отримання доказів; обмеження нормами процесуального права коло випадків застосування під час розслідування; спеціальний суб'єкт проведення; обов'язковість дотримання конспірації під час проведення; використання спеціальних засобів забезпечення; спеціальні

строки проведення; особлива форма контролю. До засобів проведення НС(Р)Д, що зумовлюють необхідність їх технологізації, віднесено: загальні техніко-криміналістичні засоби, які використовуються під час проведення усіх НС(Р)Д; спеціальні техніко-криміналістичні засоби; апаратне та програмне забезпечення. Тактичними засобами проведення НС(Р)Д є: тактичні правила і рекомендації; тактичні прийоми; програми та алгоритми проведення.

Обґрунтовано та підкріплено результатами анкетування, що найбільша питома вага положень технологічного характеру властива для таких НС(Р)Д: зняття інформації з електронних інформаційних систем (учені – 52,2 %; слідчі – 22,9 %); знання інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (учені – 52,2 %; слідчі – 23,5 %); установлення місця знаходження радіоелектронного засобу (учені – 52,2 %; слідчі – 22,3 %); моніторинг банківських рахунків (учені – 45,7 %; слідчі – 42,8 %); аудіо- та відео- контроль особи (учені – 52,2 %; слідчі – 30,7 %); аудіо- та відео- контроль місця (учені – 54,3 %; слідчі – 20,5 %). Визначено, що для вказаних НС(Р)Д характерними є жорсткі алгоритми проведення із використанням відповідної системи технічних засобів.

Встановлено, що рівень технологізації НС(Р)Д прямо корелює з рівнем розвитку апаратного та програмного забезпечення. Акцентовано увагу на тому, що для НС(Р)Д, передбачених ст.ст. 261, 262 та 267 КПК України, характерним є комплексне поєднання гнучких та жорстких алгоритмів проведення. Обґрунтовано, що накладення арешту на кореспонденцію та огляд і вийма кореспонденції утворюють єдиний тактико-технологічний комплекс. Відзначено, що у залежності від мети огляд кореспонденції може мати евристичний або технологічний характер.

Доведено, що технологічна складова негласного спостереження за особою або місцем найбільше проявляється у реалізації тактичних прийомів маскуванню та легендованій поведінки. Встановлено, що необхідність алгоритмізації проведення виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації зумовлюється необхідністю вирішення тактичних завдань кожного етапу. Алгоритмізація цієї НС(Р)Д спрямована на: отримання інформації щодо місця проведення; процесуального оформлення інформації; визначення кола учасників; з'ясування комплексу тактико-криміналістичних засобів; розроблення чіткої системи заходів необхідних для підтримання легенди.

У підрозділі 2.4. «Використання технологічного підходу у тактичних операціях» виокремлено чотири рівні технології розслідування: перший рівень – розробка і реалізація алгоритмів підготовки слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; другий рівень – побудова та реалізація програми слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; третій рівень – розробка і реалізація тактичних операцій на відповідному етапі розслідування; четвертий рівень – формування і реалізація загальної технології розслідування. Обґрунтовано, що рівень загальної технології розслідування передбачає побудову моделі розслідування з виокремленням стратегічного та тактичного рівнів. На підставі узагальнення наукових

підходів щодо визначення тактичних операцій (В.М. Шевчук, В.Ю. Шепітько) наголошено на тенденції технологізації останніх. Доведено, що можливість виокремлення технологічного підходу у контексті аналізу тактичних операцій забезпечується: по-перше, виокремленими у межах криміналістики ознаками тактичних операцій; по-друге, внутрішньою структурою та взаємозв'язками між елементами тактичних операцій.

Встановлено, що усім типовим тактичним операціям притаманна технологічна складова, яка потребує алгоритмізації процесу її реалізації. Ключовим елементом тактичної операції є робоча стадія, яка потребує обов'язкової алгоритмізації. Доведено, що алгоритмізація проведення тактичних операцій забезпечує вирішення не лише конкретних тактичних завдань, а й загальних завдань розслідування.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** сформульовано найбільш суттєві положення, отримані в результаті дисертаційного дослідження, наведено нове вирішення наукового завдання, яке полягало в обґрунтуванні використання технологічного підходу у криміналістичній тактиці.

1. Методологічними передумовами становлення технологічного підходу у криміналістиці є розгляд розслідування як системної, пізнавально-інформаційної та організаційно-управлінської діяльності.

Становлення криміналістичної технології у межах криміналістики відбувалось у декілька етапів:

- використання технологічного підходу у межах проведення судових експертиз та обґрунтування технологічних моделей розслідування злочинів;
- впровадження здобутків та ідей кібернетики у криміналістику та спроби розроблення окремих криміналістичних алгоритмів;
- використання методології технологічного підходу для дослідження складових об'єкта криміналістики та впровадження технологічних моделей у всі розділи криміналістики.

2. На сучасному етапі технологічний підхід використовується для аналізу об'єктів усіх розділів криміналістики.

У межах криміналістичної техніки технологічний підхід отримав розвиток у таких напрямках: *перший* – оновлення існуючих та створення нових комплексів техніко-криміналістичних засобів пошуково-пізнавальної діяльності; *другий* – розробка алгоритмів технології практичного застосування цих технічних засобів; *третій* – розробка алгоритмів технології проведення експертних досліджень; *четвертий* – використання інформаційних та комп'ютерних технологій для забезпечення збереження і поширення результатів досліджень експертів та фіксації криміналістично значущої інформації іншими уповноваженими суб'єктами, що мають доступ до розслідування.

У межах криміналістичної тактики основною формою реалізації технологічного підходу є розроблення тактико-технологічних комплексів проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Формою реалізації технологічного підходу у межах криміналістичної методики є розроблення програмних комплексів відповідних етапів розслідування окремих категорій злочинів у кореляції з типовими слідчими ситуаціями.

3. У системі понятійно-категоріального апарату криміналістичної тактики криміналістична технологія відноситься до категорій першого рівня.

Технологія слідчої (розшукової) дії – це впорядкована діяльність з поетапного вирішення тактичних завдань слідчої (розшукової) дії, що досягається шляхом створення належних умов, застосування відповідних техніко-криміналістичних засобів і реалізації оптимальних програм і алгоритмів дій слідчого.

4. За питомою вагою технологічного аспекту у структурі слідчі дії класифіковано на такі види:

1) слідчі (розшукові) дії, які:

а) передбачають в основному «жорсткі» алгоритми та програми дій: призначення експертизи; отримання зразків для експертизи;

б) передбачають в основному «гнучкі» алгоритми та програми дій: огляд; обшук; пред'явлення для впізнання; слідчий експеримент;

в) передбачають можливість застосування певних «гнучких» алгоритмів та програм дій: допит;

2) негласні слідчі (розшукові) дії які:

а) передбачають в основному «жорсткі» алгоритми та програми дій: зняття інформації з транспортних телекомунікаційних; зняття інформації з електронних інформаційних систем; установлення місцезнаходження радіоелектронного; моніторинг банківських рахунків; аудіо- та відеоконтроль особи; аудіо- та відеоконтроль місця; негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження;

б) передбачають поєднання «жорстких» та «гнучких» алгоритмів дій: накладення арешту на кореспонденцію, її огляд і виїмка; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння;

в) передбачають можливість застосування певних «гнучких» алгоритмів та програм дій: спостереження за особою, річчю або місцем; контроль за вчиненням злочину; виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; використання конфіденційного співробітництва.

5. У структурі типової універсальної моделі слідчої (розшукової) дії виокремлено три технологічні стадії: підготовчу, робочу та завершальну.

У структурі *підготовчої стадії* виокремлено такі послідовні дії: визначення кола питань, які підлягають встановленню; чітка постановка тактичних завдань; визначення кола учасників та забезпечення їх присутності; пошук і вивчення інформації, що має значення для проведення слідчої (розшукової) дії; прогнозування розвитку слідчої ситуації; формування плану робочої стадії; процесуальне оформлення забезпечувальних процесуальних документів; забезпечення дії техніко-криміналістичними засобами.

У структурі *робочої стадії* виділено такі дії: оцінка слідчої ситуації, яка склалась на початку проведення слідчої (розшукової) дії; співставлення прогнозованої слідчої ситуації та тієї, що реально склалась; корегування програми застосування тактичних прийомів і їх комплексів, а також алгоритмів їх реалізації й інших засобів пошуку та отримання доказової та орієнтуючої інформації; визначення порядку вирішення тактичних завдань; застосування тактичних прийомів та оцінка їх результатів у ході проведення слідчої (розшукової) дії; застосування тактико-криміналістичних засобів пошуку, фіксації, вилучення джерел доказової чи орієнтуючої інформації.

У структурі *завершальної (оціночної) стадії* відзначено такі дії: забезпечення належної фіксації результатів слідчої (розшукової) дії; належне процесуальне оформлення; аналіз та оцінка результатів проведення слідчої (розшукової) дії; здійснення заходів, спрямованих на повне вирішення поставлених завдань, уточнення, усунення протиріч, виявлених слідчим під час аналізу отриманих результатів.

6. Реалізація технологічного підходу під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій залежить від таких чинників: тактичних завдань слідчої дії; ступеню інтелектуально-емоційного навантаження під час проведення слідчої дії; необхідності застосування слідчим евристичного підходу; ступеню використання технічних засобів під час проведення слідчої дії; особливостей фіксації результатів; необхідністю застосування психологічних та тактичних прийомів.

7. У межах проведення НС(Р)Д реалізація технологічного підходу здійснюється переважно під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які є похідними від оперативно-технічних заходів. Окремі елементи технологічного підходу характерні для комплексних НС(Р)Д, зокрема на стадії підготовки та початкового етапу реалізації.

Основним напрямом використання технологічного підходу під час проведення НС(Р)Д є реалізація жорстких алгоритмів використання спеціальних технічних засобів.

8. У межах тактичних операцій технологічна складова реалізується у відповідному взаємозв'язку із завданнями тактичних операцій. Використання елементів алгоритмізації як складової технологічного підходу є найбільш характерним для тактичних операцій спрямованих на виявлення предметів та інших матеріальних об'єктів, які можуть бути використані як речові докази. Ступінь використання технологічного підходу під час проведення тактичних операцій зумовлюється: тактичним завданням; наявними та необхідними силами та засобами; можливістю протидії проведенню операції; технологічною та процесуальною формою фіксації її результатів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Гресь Ю.О. Визначення тактичного та технологічного аспектів пред'явлення для впізнання живих осіб / Ю.О. Гресь // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2016. – Вип.2. – Т.3. – С. 64-66.

2. Hres Yu. Defining correlation between tactical, technological and organizational aspects in an investigative (search) activity / Yu. Hres // *Evropsky politicky a pravni diskurz*. – 2016. – Vol. 3. – Iss. 3. – С. 142-147.

3. Гресь Ю.О. Допит: визначення тактичного та технологічного аспектів / Ю.О. Гресь // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. – 2016. – № 20. – С. 152-155.

4. Гресь Ю.О. Технологія і тактика отримання зразків для експертизи / Ю.О. Гресь // *Право і суспільство*. – 2016. – № 3. – Ч.2. – С. 205-211.

5. Гресь Ю. О. Особливості побудови типової технологічної моделі слідчої (розшукової) дії [Електронний ресурс] / Ю. О. Гресь // *Порівняльно-аналітичне право*. – 2016. – №2. – С. 200-203. – Режим доступу: http://www.par.in.ua/2_2016/61.pdf

6. Байдеріна Ю.О. Технологія збирання доказів / Ю. О. Байдеріна // *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю. П. Аленін*. – Одеса: Юридична література. 2013. – С. 269-272.

7. Байдеріна Ю.О. Співвідношення понять «криміналістична тактика» та «криміналістична технологія» / Ю. О. Байдеріна // *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. ювілею акад. С. В. Ківалова (м. Одеса, 16–17 травня, 2014 р.) : у 2 т. / МОН України, Націон. ун-т «Одеська юридична академія», Півден. регіон. центр НАПрН України*. – Одеса : Юридична література. 2014. – Т. I. – С. 779-782.

8. Байдеріна Ю.О. Науковий аналіз сутності слідчих дій / Ю. О. Байдеріна // *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: матеріали Міжнародного круглого столу. Одеса, 30 травня 2014 р. / відп. за вип.: проф. В.В. Тіщенко, доц. О.П. Ващук*. – Одеса: Юридична література. 2014 – С.14-17.

9. Байдеріна Ю.О. Щодо питання розуміння поняття «тактика»: широке та вузьке значення / Ю.О. Байдеріна // *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15–16 травня 2015 р.) : у 2 т. / МОН України, Націон. ун-т «Одеська юридична академія», Півден. регіон. центр НАПрН України*. – Одеса : Юрид. л-ра. 2015. – Т. 2. –С. 405–406.

10. Байдеріна Ю.О. Щодо тактичних і технологічних аспектів слідчих дій / Ю.О. Байдеріна // *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів : матеріали Міжнар. круглого столу (м. Одеса, 29 трав. 2015 р.) / Націон. ун-т «Одеська юридична академія»; Півден. регіон. центр НАПрН України*. – Одеса : Юрид. л-ра. 2015. – С. 13–15.

11. Гресь Ю.О. Щодо застосування криміналістичних технологій у вирішенні тактичних завдань розслідування / Ю.О. Гресь // *Криміналістичні та кримінально-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування: матеріали дистанційної конференції, м. Одеса, 2 квітня 2016 р. / відп. за вип.: В. В. Тіщенко, О. П. Ващук, І. В. Гловюк; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.»*. – Одеса: Юридична література. 2016. – С.41-43.

12.Гресь Ю.О. Визначення технологічної моделі пред'явлення для впізнання/ Ю.О. Гресь // Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 14 квітня 2016 р. – Одеса: ОДУВС, 2016. – С. 224-225.

13.Гресь Ю.О. Співвідношення тактичного, технологічного та організаційного аспектів у структурі слідчої дії / Ю.О. Гресь // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. / відп. ред. М.В. Афанасьєва. – Одеса: Юридична література, 2016. – Т.2. – С. 389-391.

14.Гресь Ю.О. Визначення технологічної сутності отримання зразків для експертизи (ст.245 КПК України) / Ю.О. Гресь // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27-28 травня 2016 року. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2016. – С. 186-188.

15.Гресь Ю.О. Визначення технологічних засад слідчого експерименту / Ю.О. Гресь // Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: матеріали IV Міжнародного круглого столу, м. Одеса, 27 травня 2016 р. / відп. за вип.: В.В. Тищенко, О.П. Ващук, А.О. Панасюк; НУ «ОЮА», ПРЦ НАПрН України [та ін.]. – Одеса: Юридична література, 2016. – С. 46-47.

АНОТАЦІЯ

Гресь Ю.О. Формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017.

Дисертація є першим у вітчизняній криміналістичній науці спеціальним комплексним дослідженням формування та розвитку технологічного підходу у криміналістичній тактиці. У дисертації розглянуто положення щодо становлення криміналістичної технології як категорії криміналістичної науки та її місце у системі сучасної криміналістики. Системно проаналізовано місце криміналістичної технології у системі тактико-криміналістичної аксіоматики і визначено особливості її співвідношення з іншими категоріями криміналістичної тактики. Розроблено типову технологічну модель слідчої (розшукової) дії, визначенню принципів її побудови. Обґрунтовано особливості визначення технологічного аспекту окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Сформульовано авторські визначення понять «криміналістична технологія» та «злочинна технологія». Виокремлено чотири рівні технології здійснення розслідування, що поглиблюють та вдосконалюють зміст, структуру і понятійно-категоріальний апарат науки криміналістики загалом та розділу криміналістичної тактики зокрема.

Ключові слова: технологічний підхід, криміналістична тактика, криміналістична технологія, діяльність з розслідування злочинів, слідча

(розшукова) дія, негласна слідча (розшукова) дія, тактична операція, тактичний аспект, технологічний аспект.

АННОТАЦИЯ

Гресь Ю.О. Формирование технологического подхода в криминалистической тактике. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2017.

Диссертация является первым в отечественной криминалистической науке специальным комплексным исследованием формирования и развития технологического подхода в криминалистической тактике. В работе исследованы процессы становления и развития технологического подхода в различных разделах науки криминалистики.

Значительное внимание уделено вопросу определения места криминалистической технологии в системе тактико-криминалистической аксиоматики и её соотношения с иными категориями раздела криминалистической тактики. Исследованы основные подходы к пониманию сущности следственного (розыскного) действия в качестве объекта изучения криминалистики. Определены основания и особенности разграничения тактического, технологического, организационного, процессуального и психологического аспектов, которые образуют внутреннюю структуру следственного (розыскного) действия. Изучены вопросы, связанные с определением системы следственных (розыскных) действий и их классификаций.

Предложено авторскую классификацию следственных (розыскных) действий и негласных следственных (розыскных) действий по удельному весу технологического аспекта в структуре следственного (розыскного) действия.

Определены специальные принципы построения технологической модели следственного (розыскного) действия и разработано типовую технологическую модель следственного (розыскного) действия, в структуре которой предложено выделять три технологических этапа (стадии): подготовительный, рабочий и завершающий. Обосновано, что технологическая модель следственной (розыскной) действия наполняется конкретными программами и алгоритмами в зависимости от следственной ситуации и типовой системы задач, подлежащих решению. На основе анализа научной литературы и результатов опроса ученых ведущих криминалистических школ Украины и следователей Национальной полиции Украины рассмотрены особенности определения технологического аспекта отдельных следственных (розыскных) действий и негласных следственных (розыскных) действий. Проанализированы возможности и принципы использования технологического подхода в тактических операциях.

Определены особенности построения технологической модели тактической операции с учётом необходимости разработки технологических

моделей конкретных следственных (розыскных) действий и негласных следственных (розыскных) действий, которые входят в их структуру. Сформулированы и обоснованы некоторые новые положения, касающиеся определения понятий «криминалистическая технология», «преступная технология», системы технологических принципов криминалистической деятельности. Выделены четыре уровня технологии осуществления расследования: первый уровень – реализация отдельных алгоритмов; второй уровень – реализация программ следственных (розыскных) действий; третий уровень – реализация тактических операций; четвертый уровень – реализация общей технологии расследования.

Усовершенствованы содержание, структура и понятийно-категориальный аппарат науки криминалистики в целом и раздела криминалистической тактики в частности. Изложены результаты научного исследования, направленные на обеспечение возможности практического использования технологического подхода сотрудниками правоохранительных органов во время проведения следственных (розыскных) действий, негласных следственных (розыскных) действий и тактических операций.

Ключевые слова: технологический подход, криминалистическая тактика, криминалистическая технология, деятельность по расследованию преступлений, следственное (розыскное) действие, негласное следственное (розыскное) действие, тактическая операция, тактический аспект, технологический аспект.

SUMMARY

Hres Y.O. Shaping of technological approach in criminalistic tactics. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the degree of Ph.D. in Law Science by specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensics examination; Operatively-Search Activity. – National University “Odessa Law Academy”, Odessa, 2017.

Dissertation is the first comprehensive research of the formation and development of a technological approach in criminalistic tactics in national criminalistic science. Dissertation is studied provisions for establishment of criminalistic technology as a category of criminalistic science and its place in the system of modern Criminalistics. The place of criminalistic technology in the system of tactical and criminalistic axiomatics is systemically analyzed as well as the features of its correlation with other categories of criminalistic tactics are determined. The typical technological model of investigative (search) action is developed and the principles of its construction are determined. The author's definition of the concepts «criminalistic technology» and «criminal technology» are formulated. The four levels of technology for conducting investigation, which deepen and improve the content, structure and conceptual-categorical apparatus of criminalistic science in general and criminalistic tactics in particular are signed out.

Key words: technological approach, criminalistic tactics, criminalistic technology, activity of crimes investigation, investigative (search) action, covert investigative (search) action, tactical operation, tactical aspect, technological aspect.

Підписано до друку 11.09.2017 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1709-За.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.